

17
18

Instituto Cervantes
Centro Nacional
de Difusión Musical

**PROYECTO EUROPA
PROGETTO EUROPA
PROJET EUROPE
PROJEKT EUROPA
PROJECT EUROPA**

MUSICA FICTA

RAÚL MALLAVIBARRENA

DIRECTOR | DIRETTORE | DIRECTEUR | DIREKTOR | DIRIGENT

1. **MADRID (ESPAÑA)**
Un peregrinaje musical en la Europa de Carlos V:
el camino de Flandes
2. **MILÁN (ITALIA) | MILANO (ITALIA)**
Un pellegrinaggio musicale nell'Europa di Carlo V:
la strada delle Fiandre
3. **LYON (FRANCIA | FRANCE)**
Un pèlerinage musical par l'Europe de Charles V :
le chemin de Flandre
4. **FRÁNCFORT (ALEMANIA) | FRANKFURT AM MAIN
(DEUTSCHLAND)**
Eine musikalische Pilgerreise im Europa von Karl V:
die Spanische straße
5. **LUXEMBURGO (GRAN DUCADO DE LUXEMBURGO)
LUXEMBURG (GROßHERZOGTUM LUXEMBURG)**
Eine musikalische Pilgerreise im Europa von Karl V:
die Spanische straße
6. **BRUSELAS (BÉLGICA)
BRUXELLES (BELGIQUE) | BRUSSEL (BELGIË)**
Un pèlerinage musical par l'Europe de Charles V:
le chemin de Flandre
Een muzikale bedevaart in het Europa van Karel V:
de Spaanse weg

Sede Central Instituto Cervantes
Instituto Cervantes Milán
Instituto Cervantes Lyon
Instituto Cervantes Fráncfort
Embajada de España en Luxemburgo
Instituto Cervantes Bruselas

Centro Nacional de Difusión Musical
Centro Nazionale di Diffusione Musicale
Centre National de Diffusion Musicale
Nationaal Centrum voor de verspreiding van muziek

EL INSTITUTO CERVANTES es una institución pública, dependiente del Ministerio de Asuntos Exteriores, cuya misión es la difusión de la lengua española y la promoción de la cultura hispánica. A través de los más de noventa centros de los que dispone en cuarenta y tres países del mundo, articula una red de cooperación que incluye colaboraciones con los distintos organismos públicos españoles dedicados a la acción cultural en el exterior, así como con diversas entidades internacionales de reconocido prestigio.

Las líneas de trabajo del Área de Música comprenden tanto la difusión de los repertorios de música española e hispanoamericana en todos sus estilos como la promoción internacional de solistas y agrupaciones de referencia, proponiendo para ello un diálogo entre el lugar de origen y el de acogida. En 2014, fruto de la colaboración con el Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música, nace el Proyecto Europa, un modelo de internacionalización de la cultura española diseñado para poder reproducirlo en alianzas concretas con sus diferentes unidades de producción. Para esta temporada 2017/2018, el Instituto Cervantes y el Centro Nacional de Difusión Musical han diseñado dos programas para la segunda edición del Proyecto Europa: el ciclo *El cuarteto de cuerdas en España*, que se celebrará en Bucarest y Sofía, y una gira por la ruta que recorría el camino de España a Flandes en el siglo XVI.

EL CENTRO NACIONAL DE DIFUSIÓN MUSICAL (CNDM) es una unidad del Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música (INAEM), dependiente del Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, creada en el año 2011. Entre sus cometidos están el de fomentar y difundir la música contemporánea española; recuperar, poner en valor y difundir las músicas históricas, en cualquiera de sus estilos, así como atender a otros repertorios no habituales de la música clásica y de la tradición popular culta que requieran este apoyo específico para su adecuado conocimiento y difusión. El CNDM tiene una amplia programación en España, con más de trescientos conciertos por temporada, programados entre Madrid (Auditorio Nacional de Música, Museo Reina Sofía y Teatro de La Zarzuela) y en otras veintiocho ciudades españolas, en colaboración con más de un centenar de instituciones. Además, en la temporada 2017/2018 sus actividades han traspasado las fronteras con conciertos en diez ciudades de Europa y Sudamérica. El centro mantiene una política de encargos sistemática e ininterrumpida con una media de treinta encargos de nueva composición por temporada y estrena en España numerosas obras de compositores extranjeros, así como encargos y estrenos en tiempos modernos de recuperaciones históricas.

L'INSTITUTO CERVANTES è un'istituzione pubblica che dipende dal Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale, con il fine di diffondere la lingua spagnola e promuovere la cultura ispanica. Grazie agli oltre novanta centri situati in quarantatré paesi del mondo, sviluppa una rete di collaborazioni con le diverse associazioni pubbliche spagnole, il cui obiettivo è quello di diffondere la cultura all'estero, ma coopera anche con varie entità internazionali di grande prestigio.

Le linee di lavoro della Sezione di Musica comprendono sia la diffusione dei brani di musica spagnola e ispanoamericana in tutte le sue forme, sia la promozione internazionale di solisti e associazioni di riferimento, proponendo così un dialogo tra il luogo di origine e quello di accoglienza. Nel 2014, grazie alla collaborazione con l'Istituto Nazionale d'Arte Teatrale e di Musica, prende forma il Progetto Europa, esempio di internazionalizzazione della cultura spagnola, progettato per poter essere riprodotto concretamente con le diverse unità di produzione. Per questa stagione 2017/2018, l'Istituto Cervantes e il Centro Nazionale di Diffusione Musicale hanno realizzato due programmi per la seconda edizione del Progetto Europa: il ciclo *Il Quartetto degli Strumenti a Corda in Spagna*, che verrà celebrato a Bucarest e a Sofia, e un tour attraverso la strada che partiva dalla Spagna e arrivava alle Fiandre nel XVI secolo.

IL CENTRO NAZIONALE DI DIFFUSIONE MUSICALE (CNDM) è una sezione dell'Istituto Nazionale d'Arte Teatrale e di Musica (INAEM), dipendente dal Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca, fondato nel 2011. Tra i suoi compiti vi sono: promuovere e diffondere la musica contemporanea spagnola; recuperare, valorizzare e diffondere la musica storica in ogni suo stile, così come proporre altri brani insoliti della musica classica e tipici della tradizione popolare che hanno bisogno di questo supporto specifico per essere conosciuti e diffusi. Il CNDM ha una vasta programmazione in Spagna, con oltre trecento concerti a stagione, previsti tra Madrid (Auditorium Nazionale di Musica, Museo Reina Sofía e Teatro della Zarzuela) e in altre ventotto città spagnole, in collaborazione con oltre un centinaio di istituzioni. Inoltre, durante la stagione 2017/2018 le attività del Centro hanno oltrepassato i confini con concerti in dieci città europee e sudamericane. Esso mantiene una politica di incarichi sistematica e continua, con una media di trenta incarichi di nuova composizione a stagione e inaugura in Spagna numerose opere di compositori stranieri, ma anche incarichi ed esordi di repertori storici in tempi moderni.

L'INSTITUTO CERVANTES est une institution publique reconnue par le ministère des affaires étrangères, dont la mission est la diffusion de la langue espagnole et la promotion de la culture hispanique. À travers plus de quatre-vingt-dix centres dans quarante-trois pays dans le monde, s'articule un réseau de coopération incluant d'une part des partenariats avec les différentes institutions publiques espagnoles dédiées à l'étranger de l'action culturelle et d'autre part diverses organisations internationales de prestige.

Les lignes de travaux dans le domaine de la musique incluent la diffusion des codes de la musique espagnole et latino-américaine dans tous ses styles comme les solistes internationaux et les groupes de référence proposant ainsi un dialogue entre lieu d'origine et lieu d'accueil. En 2014, fruit du partenariat avec l'Institut National des Arts Scéniques et de la Musique, fût crée le projet Europe, modèle de l'internationalisation de la culture espagnole, conçu pour pouvoir jouer sur des alliances concrètes avec leurs différentes unités de production. Pour cette saison 2017/2018, l'Instituto Cervantes et le Centre National de Diffusion Musical ont élaboré deux programmes pour la deuxième édition du Projet Europe: le cycle *Le Quatuor à Cordes en Espagne*, ayant lieu à Bucarest et à Sofia, et un circuit qui retraçait le chemin de l'Espagne à la Flandres au XVI siècle.

Le CENTRE NATIONAL DE DIFFUSION MUSICALE (CNDM), unité de l'Institut National des Arts Scéniques et de la Musique (INAEM), dépend du Ministère de l'Education, Culture et Sport et a été crée l'année 2011. Ses missions sont d'une part de favoriser et de promouvoir la musique contemporaine espagnole et d'autre part de récupérer, mettre en valeur et diffuser la musique historique, dans tous ses styles et enfin de servir d'autres répertoires insolites de la musique classique. Cette tradition populaire culturelle nécessite ce besoin de soutien spécifique pour une meilleure reconnaissance et une diffusion la plus large. Le CNDM a une vaste programmation en Espagne, avec plus de trois cents concerts par saison, prévue entre Madrid (Auditorium National de Musique, Musée Reina Sofía et Théâtre de la Zarzuela) et vingt-huit autres villes espagnoles, en collaboration avec plus d'une centaine d'institutions. De plus, dans les activités de la saison 2017/2018, ils ont franchi les frontières avec des concerts dans dix villes d'Europe et Amérique du Sud. Le centre maintient une politique de commandes systématiques et continues représentant une moyenne de trente nouvelles représentations de nouvelles compositions par saison tout en diffusant, pour la première fois en Espagne, de multiples œuvres de compositeurs étrangers, ainsi que des commandes et d'avant-premières d'œuvres historiques mises à l'ordre du jour.

Das INSTITUTO CERVANTES ist eine öffentliche Einrichtung des spanischen Außenministeriums, deren Aufgabe es ist, die spanische Sprache zu verbreiten und das hispanische Kulturgut bekannt zu machen und zu fördern. Mit seinen mehr als 90 Zentren, die es in 43 Ländern der Welt unterhält, verfügt es über ein breites Netzwerk der Zusammenarbeit mit verschiedenen öffentlichen Einrichtungen Spaniens, die sich der Kulturarbeit im Ausland verschrieben haben sowie mit renommierten internationalen Institutionen.

Die Aufgaben des Bereichs Musik umfassen sowohl die Verbreitung der Musikkrepertoires der spanischen und hispanoamerikanischen Musik in allen ihren Stilen, sowie die internationale Förderung von anerkannten Solisten und Gruppen mittels Dialog zwischen dem Ausgangsland und dem Zielland. Im Jahr 2014 entsteht in Zusammenarbeit mit dem spanischen Instituto Nacional de Artes Escénicas y Música (INAEM) das Projekt Europa, ein Modell der Internationalisierung der spanischen Kultur, welches so konzipiert ist, dass es in bestimmten Kooperationen mit deren verschiedenen Produktionseinheiten reproduziert werden kann. Für die zweite Ausgabe des Projektes Europa haben das Instituto Cervantes und das Centro Nacional de Difusión Musical in diesem Jahr 2017/18 zwei Programme geplant – Der Zyklus *Das Streichquartett in Spanien*, der in Bukarest und Sofia stattfinden wird und eine Tournee entlang der Spanischen Straße nach Flandern des 16. Jahrhunderts.

Das CENTRO NACIONAL DE DIFUSIÓN MUSICAL (CNDM) wurde 2011 als eine Abteilung des Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música (INAEM) ins Leben gerufen und untersteht dem Ministerium für Bildung, Kultur und Sport. Zu seinen Aufgaben zählen die Förderung und Verbreitung der zeitgenössischen spanischen Musik, die Wiedergewinnung historischer Musiken, um ihnen Geltung zu verschaffen und sie in jedem ihrer Stile zu verbreiten sowie die Arbeit mit ungewöhnlichen Programmen der klassischen Musik und der populären gebildeten Tradition, die zur adäquaten Bekanntmachung und Verbreitung dieser spezifischen Unterstützung bedürfen. Das CNDM bietet in Zusammenarbeit mit mehr als 100 Institutionen ein breitgefächertes Programm von über 300 Konzerten im Jahr, die in Madrid (Auditorio Nacional de Música, Museo Reina Sofía y Teatro de La Zarzuela) und 28 anderen spanischen Städten stattfinden. Darüber hinaus ist das Programm im Jahr 2017/18 mit Konzerten in zehn Städten Europas und Südamerikas grenzüberschreitend. Die systematische und ununterbrochene Auftragspolitik des Zentrums führt dazu, dass im Jahr durchschnittlich 30 neue Kompositionen in Auftrag gegeben werden und zahlreiche Werke von ausländischen Komponisten in Spanien uraufgeführt werden, aber auch wiedergewonnene historische Werke in modernen Zeiten ihre Premiere feiern.

Het INSTITUTO CERVANTES is een openbare instelling onder auspiciën van het ministerie van Buitenlandse Zaken met als taak de verspreiding van de Spaanse taal en de bevordering van de Spaanstalige cultuur. Het beschikt over een netwerk van meer dan negentig centra in 43 landen wereldwijd en werkt samen met verschillende Spaanse openbare instanties die zich bezighouden met culturele projecten in het buitenland, en met tal van gerenommeerde internationale organisaties.

Op het gebied van muziek zet het Instituto Cervantes zich in voor de verspreiding van de zeer uiteenlopende muziekrepertoires uit zowel Spanje als Latijns-Amerika en de internationale promotie van vooraanstaande solisten en groepen. Het brengt hiervoor een dialoog tot stand tussen de plaatsen van herkomst en ontvangst. Uit de samenwerking met het Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música (Nationaal Instituut voor theater en muziek) ontstond in 2014 het Project Europa, een model voor de internationalisering van de Spaanse cultuur dat kan dienen als leidraad voor concrete partnerschappen met de verschillende productie-eenheden. Voor het seizoen 2017-2018 hebben het Instituto Cervantes en het Centro Nacional de Difusión Musical (Nationaal Centrum voor de verspreiding van muziek) twee programma's ontwikkeld voor de tweede editie van het Project Europa: de cyclus *Het strijkkwartet in Spanje*, die zal plaatsvinden in Boekarest en Sofia, en een tocht langs de weg van Spanje naar Vlaanderen in de zestiende eeuw.

Het CENTRO NACIONAL DE DIFUSIÓN MUSICAL (CNDM, Nationaal Centrum voor de verspreiding van muziek), dat in 2011 werd opgericht, is een afdeling van het Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música (INAEM, Nationaal Instituut voor theater en muziek) en valt onder de auspiciën van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Sport. Tot zijn takenpakket behoren onder meer het promoten en verspreiden van de hedendaagse Spaanse muziek, alsook het recupereren, bevorderen en verspreiden van historische muziek, in alle mogelijke stijlen. Daarnaast besteedt het Centrum ook aandacht aan andere, minder bekende repertoires uit de klassieke en de volksmuziek die deze specifieke steun nodig hebben om ze te verspreiden en hun bekendheid te vergroten. In samenwerking met meer dan honderd instellingen biedt het CNDM een uitgebreid programma aan in Spanje, met meer dan driehonderd concerten per seizoen, die plaatsvinden in Madrid (Auditorio Nacional de Música, Museo Reina Sofía en Teatro de La Zarzuela) en in 28 andere Spaanse steden. In het seizoen 2017-2018 treden de activiteiten bovendien buiten de landsgrenzen met concerten in tien Europese en Latijns-Amerikaanse steden. Het Centrum heeft ook altijd veel belang gehecht aan nieuw werk en heeft systematisch opdracht gegeven voor gemiddeld dertig nieuwe composities per seizoen. Dankzij het CNDM krijgen tal van buitenlandse componisten de kans hun werk voor het eerst in Spanje te laten horen. Tot slot bewerkstelligt het Centrum de recuperatie van historische werken en laat ze in deze moderne tijden een nieuwe première beleven.

Tomando el título del famoso libro de Geoffrey Parker *El ejército de Flandes y el camino español*, este programa presenta el itinerario de los tercios españoles durante la llamada guerra de los 80 años (1568-1648), pero entendido no como un recorrido militar, sino como un periplo por algunos de los centros artísticos y culturales más notables de la Europa de los siglos XVI y XVII. Una Europa enfrentada por las religiones cuyas músicas, símbolos de inestimable valor de sus credos, golpeaban los muros de sus iglesias y catedrales. Estos tercios, unidades militares formadas por mercenarios al servicio de una idea imperial, abstracta y aún algo caballeresca, no dejaban de ser peregrinos en busca de una redención, aunque ésta fuera más terrenal que espiritual.

Desde el momento en que se produce la sublevación de las Diecisiete Provincias en 1568, el traslado de tropas a Flandes planteó grandes problemas logísticos, ya que hubo de ir renunciando progresivamente a realizarse por vía marítima, debido a las insalvables dificultades que presentaba el trayecto, plagado de corsarios y piratas hugonotes, los ataques de los mendigos del mar (formados por los propios rebeldes flamencos), amén de la flota inglesa que defendía los puertos holandeses, limitaciones todas ellas confirmadas dolorosamente con la derrota de la Armada Invencible en 1588. La alternativa fue entonces la ruta terrestre desde el Mediterráneo, itinerario que tuvo varios brazos, varios recorridos de ascenso. Aquel camino que realizaban los tercios a pie venía a durar aproximadamente un mes y medio, dependiendo de la época del año, de las condiciones climáticas, así como de las coyunturas políticas del momento, sobre todo, en lo relativo a las relaciones de España con Francia.

Nuestro viaje musical siguiendo sus pasos nace en el mismo corazón del imperio. Para este punto de partida la música escogida no es otra que la compuesta y publicada por Tomás Luis de Victoria en Madrid (capital desde 1561) para las exequias de la emperatriz María de Austria en 1603. Victoria representa la cúspide de la música renacentista española y en su *Requiem*, última de sus composiciones, muestra de manera sublime muchas de sus grandes virtudes: sobriedad de medios, efectos dramáticos y retóricos sutiles, y un profundo y desolador sentido de pesimismo ante la vida, traducido en esta página a través de dos secciones añadidas por el autor abulense a las propias de la misa de difuntos romana: la lectio *Tadet animam meam* y el sobrecogedor motete funerario *Versa est in luctum*.

Por su parte, Milán, capital del Milanesado y una de las joyas del Imperio español, en cuyas capillas se escuchaba la música del gran Palestrina, era el primer gran centro de reunión de los tercios, punto de partida hacia el norte. Palestrina fue el gran arquitecto de la polifonía del XVI, y sus motetes fueron la referencia compositiva tanto para sus contemporáneos como para las escuelas posteriores. Desde ahí, el camino principal ascendía por Saboya hasta el Franco-Condado, y de ahí a Lorena para llegar a Luxemburgo y, finalmente, Bruselas. Para ilustrar estos recorridos hemos elegido obras del compositor francés Pierre Certon, quien escribió la deliciosa misa *Sus le pont D'Avignon* sobre una canción popular que muy bien pudieron escuchar, incluso cantar, los tercios en su paso por tierras francesas. El procedimiento compositivo usado era llamado «misa parodia», un género fundamental en la literatura musical de la época, ya que tomaba de una canción, motete o madrigal preexistentes los elementos melódicos para impregnar toda la misa, fusionando la cultura profana con la música litúrgica. Representantes de los maestros al servicio de la Capilla Imperial fueron Pierre de la Rue y Heinrich Isaac. Ya llegados a Bruselas reunimos a dos grandes del primer y último Renacimiento, distantes así en el tiempo, pero de calidades ampliamente reconocidas. Josquin Desprez, considerado el máximo autor del primer Renacimiento europeo, y el aragonés Pedro Ruimonte, quien trabajó en la corte de Bruselas al servicio de los gobernadores de los Países Bajos, el archiduque Alberto y la princesa Clara Eugenia, y que publicó en aquella ciudad en 1614 su prodigioso *Parnaso español*, colección de la que hemos seleccionado dos pequeñas joyas.

Este proyecto, que surge como colaboración entre el CNDM y el Instituto Cervantes, ha querido así recoger los puntos principales de aquel itinerario, considerando, naturalmente, además de las oportunas ciudades de Milán, Luxemburgo y Bruselas, otras próximas en distancia y significado, por la ubicación de las sedes actuales del Instituto. Así, se suman Lyon, que representaría el paso de los tercios por los territorios franceses, y Fráncfort, ciudad de no poca relevancia en la historia que nos ocupa, ya que en ella, tal y como quedó establecido en la Bula de Oro desde 1356, los príncipes electores alemanes designaron, el 28 de junio de 1519, a Carlos I de España como nuevo emperador del Sacro Imperio Romano Germánico.

Inspirandosi al titolo del famoso libro di Geoffrey Parker *L'esercito delle Fiandre e il percorso spagnolo*, questo programma presenta l'itinerario dei battaglioni di fanteria spagnoli durante la cosiddetta guerra degli 80 anni (1568-1648), anche se non viene inteso come un percorso militare, bensì come un viaggio attraverso alcuni dei centri artistici e culturali più rilevanti dell'Europa dei secoli XVI e XVII. Un'Europa delle religioni, le cui musiche, simbolo di grande valore dei loro credi, avvolgevano i muri delle chiese e delle cattedrali. Questi battaglioni, unità militari composte da mercenari al servizio di un progetto imperiale, astratto e in un certo modo anche cavalleresco, erano pellegrini in cerca di redenzione, sebbene essa fosse più terrena che spirituale.

Dal momento in cui avviene la rivolta delle Province Unite nel 1568, il trasferimento delle truppe nelle Fiandre costituì grandi problemi logistici, poiché si dovette rinunciare progressivamente al percorso marittimo, a causa delle difficoltà insuperabili che il tragitto presentava, infestato da corsari e pirati ugonotti, dagli attacchi dei mendicanti del mare (formati dagli stessi ribelli fiamminghi), sia dalla flotta inglese che difendeva i porti olandesi, tutte limitazioni poi dolorosamente concretizzatesi con la sconfitta dell'Invincibile Armada nel 1588. L'alternativa dunque fu il tragitto terrestre dal Mediterraneo, itinerario avente varie diramazioni, vari percorsi in salita. Quella strada che i battaglioni di fanteria percorrevano a piedi richiedeva all'incirca un mese e mezzo di cammino a seconda del periodo dell'anno, dalle condizioni climatiche, ma anche, soprattutto, dai legami politici del momento, riguardo alle relazioni della Spagna con la Francia.

Il nostro viaggio musicale, seguendo i suoi passi, nasce nello stesso territorio dell'impero. Per questo punto di partenza la musica scelta non è altro che quella composta e pubblicata da Tomás Luis de Victoria a Madrid (capitale dal 1561) per il funerale dell'imperatrice Maria d'Austria nel 1603. Victoria rappresenta il vertice della musica rinascimentale spagnola e nel suo *Requiem*, l'ultima delle sue composizioni, mostra in modo sublime molte delle sue doti eccellenti: mezzi sobri, effetti drammatici e retorici sottili e un profondo e devastatore senso di pessimismo dinanzi alla vita, tradotto in questa pagina tramite due sezioni aggiunte dall'autore di Ávila a quelle eseguite durante i funerali romani: la scelta di *Tadet animam meam* e l'impressionante mottetto funebre *Versa est in luctum*.

Da parte sua, Milano, capitale del territorio milanese e uno dei gioielli dell'Impero spagnolo, nelle cui chiese si ascoltava la musica del grande Palestrina, era la prima grande area di ritrovo dei battaglioni, punto di partenza verso il nord. Palestrina è stato il maggiore compositore della polifonia del XVI secolo e i suoi mottetti sono stati il riferimento compositivo sia per i suoi contemporanei, sia per le scuole successive. Da qui, la strada principale saliva attraverso Saboya fino alla Contea francese e da lì fino alla Lorena per arrivare a Lussemburgo e, infine, a Bruxelles. Per rappresentare questo percorso sono state scelte opere del compositore francese Pierre Certon, che ha scritto la splendida messa *Sus le pont D'Avignon* sulla melodia di una canzone popolare che la fanteria ha potuto ascoltare e perfino cantare, durante il loro passaggio in terra francese. Il procedimento compositivo utilizzato veniva chiamato «messa parodia», genere basilare nella letteratura musicale dell'epoca, poiché riprendeva da una canzone, mottetto o madrigale preesistenti gli elementi melodici per riempire tutta la messa, unendo la cultura profana con la musica liturgica. Rappresentanti dei maestri al servizio della Chiesa Imperiale furono Pierre de la Rue e Heinrich Isaac. Già arrivati a Bruxelles abbiamo messo insieme due grandi del primo e tardo Rinascimento, lontani sì nel tempo, ma dalle qualità altamente riconosciute. Josquin Desprez, considerato autore massimo del primo Rinascimento europeo e l'aragonese Pedro Ruimonte, che ha lavorato alla corte di Bruxelles al servizio dei governatori dei Paesi Bassi, l'arciduca Alberto e la principessa Clara Eugenia, e che nel 1614 ha pubblicato in quella città il suo prodigioso *Parnaso spagnolo*, repertorio da cui abbiamo scelto due piccoli gioielli.

Questo progetto, che nasce come collaborazione tra il CNDM e l'Istituto Cervantes, ha voluto riprendere i punti principali di quell'itinerario, prendendo in considerazione, naturalmente, oltre le città fondamentali di Milano, Lussemburgo e Bruxelles, altre vicine per distanza e importanza, per l'ubicazione delle sedi attuali dell'Istituto. E dunque si aggiungono Lione, simbolo del passaggio dei battaglioni attraverso i territori francesi e Francoforte, città di non poca importanza nella storia, perché in essa, come fu stabilito nella Bolla d'Oro dal 1356, i principi elettori tedeschi nominarono, il 28 giugno del 1519, Carlo I di Spagna nuovo imperatore del Sacro Romano Impero Germanico.

LE CHEMIN DE FLANDRE Un pèlerinage musical par l'Europe de Charles V

Raúl Mallavibarrena

En prenant le titre du célèbre livre de Geoffrey Parker *L'armée de Flandre et le chemin espagnol*, ce programme présente l'itinéraire des troupes espagnoles pendant la guerre de 80 ans (1568-1648), mais compris non pas comme une voie militaire, mais comme un voyage à travers quelques-uns des plus remarquables centres artistiques et culturels de l'Europe depuis les XVIe et XVIIe siècles. Une Europe en lutte par les religions dont la musique, les symboles d'une valeur inestimable de ses croyances, battait les murs de ses églises et cathédrales. Ces troupes, des unités militaires formées par des mercenaires au service d'une idée impériale, abstraite et même un peu chevaleresque, n'étaient que des pèlerins à la recherche d'une rédemption, même si elle était plus terrestre que spirituelle.

À partir du moment où la révolte des dix-sept provinces a lieu en 1568, le transfert des troupes en Flandre pose d'importants problèmes logistiques, car la voie maritime a dû s'éliminer progressivement en raison des difficultés insurmontables du voyage, plein de corsaires et pirates huguenots, les attaques des sans-abri de la mer (formés par les rebelles flamands eux-mêmes), en plus de la flotte anglaise qui défendait les ports néerlandais, des limitations toutes confirmées douloureusement avec la défaite de l'Invincible Armada en 1588. L'alternative était donc la voie terrestre depuis la Méditerranée, un itinéraire qui eu plusieurs parcours de montée. Ce chemin réalisé à pieds par les troupes se prolongeait environ un mois et demi, en fonction de la saison de l'année, les conditions climatiques et la situation politique du moment, surtout, en ce qui concernait les relations d'Espagne avec France.

Notre voyage musical suivit les mêmes pas est né au cœur de l'impérialisme. Pour ce point de départ la musique choisie est celle composée et publiée par Tomás Luis de Victoria à Madrid (capitale depuis 1561) pour les funérailles de l'impératrice Marie d'Autriche en 1603. Victoria représente le sommet de la musique de la Renaissance espagnole et son *Requiem*, la dernière de ses compositions, montre d'une façon sublime beaucoup de ses qualités. En effet, on y retrouve la sobriété des moyens, des effets dramatiques et rhétoriques subtiles et un profond et dévastateur sens de pessimisme sur la vie, traduit sur cette page par deux sections ajoutées par l'auteur d'Avila à la messe des défunts romaine : la lectio *Tadet animam meam* y le saisissant motet funéraire *Versa est in luctum*.

Quant à Milan, capitale du Duché de Milan et une des bijoux de l'Empire espagnol, dont les chapelles étaient inondées de musique du grand Palestrina, était le premier lieu de rencontre des troupes, point de départ vers le nord. Palestrina fût le grand architecte de la polyphonie du XVIe siècle et ses motets étaient la référence de composition aussi bien pour ses contemporains que pour les écoles postérieures. De là, la route principale montait par Savoie jusqu'à la Franche-Comté et puis à Lorraine pour arriver à Luxembourg et finalement à Bruxelles. Pour illustrer ce parcours nous avons choisi des œuvres du compositeur français Pierre Certon, auteur de la fabuleuse messe *Sus le pont D'Avignon* basée sur une chanson populaire que les troupes auraient probablement entendu et même chanté à leur passage par le territoire. La procédure de composition utilisée s'appelait « messe parodie », un style fondamental de la littérature musicale de l'époque, car il prenait d'une chanson, motet ou madrigal préexistants les éléments mélodiques pour imprégner toute la messe, fusionnant la culture séculaire avec la musique liturgique. Les représentants des maîtres aux services de la Chapelle impériale étaient Pierre de la Rue et Heinrich Isaac. Une fois à Bruxelles, nous avons réuni deux grandes figures de la première et dernière Renaissance, éloignées en temps, mais de qualités largement reconnues. Josquin Desprez, considéré comme le plus grand auteur de la première Renaissance européenne, et l'aragonais Pedro Ruimonte, qui travailla à la cour de Bruxelles au service des gouverneurs des Pays-Bas, l'archiduc Albert et la princesse Clara Eugenia, et qui publia en cette ville l'année 1614 son prodigieux *Parnaso español*, collection de laquelle nous avons choisi deux petits bijoux.

Ce projet, qui émerge comme un partenariat entre le CNDM et l'Institut Cervantes, a voulu rassembler les points principaux de cet itinéraire, comte tenu, bien sûr, en plus des villes de Milan, Luxemburg et Bruxelles, d'autres proches en distance et signification, par l'emplacement des sièges actuels de l'Institut. Ainsi, se rajoutent Lyon, qui représenterait le passage des troupes par le territoire français et Francfort, ville remarquable aussi dans l'histoire en question, car c'est là, comme il a été établi dans la Bulle d'or depuis 1356, où les princes électeurs allemands nommèrent, le 28 Juin 1519, Charles I d'Espagne nouvel empereur du Saint-Empire romain germanique

DIE SPANISCHE STRASSE Eine musikalische Pilgerreise im Europa von Karl V

Raúl Mallavibarrena

Angelehnt an den Titel des berühmten Buches von Geoffrey Parker *Die Flandrische Armee und die Spanische Straße* zeigt dieses Programm die Routen der spanischen Infanterieregimenter während des sogenannten Achtzigjährigen Krieges (1568-1648), welches jedoch nicht als eine militärische Reise sondern vielmehr als eine Rundreise zu einigen der bemerkenswertesten Kunst- und Kulturzentren Europas des 16. und 17. Jahrhunderts zu verstehen ist. Ein Europa, das sich in Auseinandersetzung mit den Religionen befand, deren Musiken als Symbole von unschätzbarem Wert für ihren Glauben an die Mauern ihrer Kirchen und Kathedralen schlugen. Diese Regimenter, deren militärische Einheiten aus Söldnern bestanden, die im Dienste einer imperialistischen, abstrakten und immer noch etwas ritterlichen Idee standen, waren Pilger auf der Suche nach Erlösung, obwohl diese eher irdischer denn spiritueller Art war.

Seit dem Niederländischen Aufstand im Jahr 1568 warf die Truppenverlegung nach Flandern große logistische Probleme auf, da man nach und nach den Seeweg aufgeben musste, der unüberwindbare Schwierigkeiten aufwies: hier wimmelte es nur so von hugenottischen Piraten, Angriffe der Wassergeusen, die sich aus flämischen Rebellen zusammensetzten, waren zu fürchten und nicht zu vergessen, die Englische Flotte, die die holländischen Häfen verteidigte. Alles Einschränkungen, die schmerzhaft durch die Niederlage der Spanischen Armada 1588 bestätigt wurden. Als Alternative blieb also der Landweg vom Mittelmeer, eine Route, die verschiedene Arme und mehrer Aufstiege hatte. Jener Weg, den die Regimenter zu Fuß zurücklegten, konnte, je nach Jahreszeit, Wetterbedingungen und bestehenden politischen Umständen zwischen Spanien und Frankreich ungefähr anderthalb Monate dauern.

Dieser Route folgend beginnt unsere musikalische Reise mitten im Herzen des Imperiums. Als Ausgangspunkt ist die ausgewählte Musik keine andere als die von Tomás Luis de Victoria für die Begräbnisfeierlichkeiten für Maria von Österreich 1603 komponierte und in Madrid (Hauptstadt seit 1561) veröffentlichte. Victoria stellt den Höhepunkt der spanischen Renaissance dar und in seinem *Requiem*, der letzten seiner Kompositionen, zeigt er in glänzender Weise viele seiner großen Tugenden: die Schlichtheit der Mittel, subtile dramatische und rhetorische Effekte und einen tiefen und düsteren Pessimismus dem Leben gegenüber, der hier in zwei Abschnitten, die vom Komponisten aus Ávila zur ro-

manischen Messe für Verstorbene hinzugefügt worden sind, übertragen wird: die Lektion *Taedet animam meam* und die überwältigende Beerdigungsmotette *Versa est in luctum*.

Mailand seinerseits als Hauptstadt des gleichnamigen Herzogtums und eine der Juwelen des spanischen Imperiums, in dessen Kapellen man die Musik des großen Palestrina hörte, war das erste große Zentrum, in dem sich die Regimenten trafen und Ausgangspunkt für den Weg nach Norden. Palestrina war der erste große Architekt der Polyphonie des 16. Jahrhunderts und seine Motetten waren die kompositorische Referenz sowohl für seine Zeitgenossen als auch für die nachfolgenden Schulen. Von dort stieg der Hauptweg über Savoyen bis zur Freigrafschaft Burgund an, um von dort nach Lothringen und über Luxemburg schließlich nach Brüssel zu gelangen. Um diese Strecke zu veranschaulichen, haben wir Werke des französischen Komponisten Pierre Certon ausgewählt, der die wunderbare Messe *Sur le pont D'Avignon* über ein Volkslied geschrieben hat, das die Regimenten auf ihrem Marsch durch Frankreich sehr wohl hörten, vielleicht sogar sangen. Das damals gebräuchliche kompositorische Verfahren nannte sich "Parodiemesse", ein grundlegendes Genre in der Musikkultur dieser Epoche, das aus einem schon existierenden Lied, einer Motette oder einem Madrigal melodische Elemente nahm, um damit die gesamte Messe zu durchdringen und dabei die profane Kultur mit der liturgischen Musik zu verschmelzen. Pierre de la Rue und Heinrich Isaac waren meisterliche Vertreter, die im Dienste der Capilla Imperial standen. Schließlich in Brüssel angekommen, haben wir zwei Größen der ersten und letzten Renaissance vereint, die zeitlich betrachtet weit zurück liegen, aber weithin Anerkennung genießen. Josquin Desprez, der als größter Autor der ersten europäischen Renaissance gilt und der Aragonier Pedro Ruimonte, der am Hof von Brüssel im Dienste der Gouverneure der Niederlande, dem Erzherzog Alberto und Prinzessin Clara Eugenia, stand und der in dieser Stadt 1614 den wunderbaren *Spanischen Parnass* veröffentlichte, aus dessen Sammlung wir zwei kleine Juwelen ausgewählt haben.

Das Projekt, welches als Zusammenarbeit zwischen dem CNDM und dem Instituto Cervantes entstanden ist, hat so die Hauptorte jenes Weges, die opportunen Städte wie Mailand, Luxemburg und Brüssel zusammengetragen, aber natürlich auch andere berücksichtigt, die in Distanz und Bedeutung naheliegen und in denen sich Zentren des Instituto Cervantes befinden. So kommen Lyon, das für den Marsch der Regimenten durch französisches Territorium steht und Frankfurt hinzu, die Stadt, die für unseren Teil der Geschichte von großer Bedeutung ist, da hier, wie in der Goldene Bulle von 1356 festgelegt, Karl V. am 28. Juni 1519 von den Kurfürsten zum neuen Kaiser des Heiligen Römischen Reiches Deutscher Nation ernannt wurde.

Tijdens dit programma, dat zijn naam dankt aan het bekende boek van Geoffrey Parker *The Army of Flanders and the Spanish Road*, volgen we de route van de Spaanse infanterietroepen tijdens de zogeheten Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Het wordt echter geen militair traject, maar een ontdekkingsreis langs enkele van de belangrijkste artistieke en culturele centra in het Europa van de zestiende en zeventiende eeuw. Een Europa verscheurd door religies waarvan de muziek, symbool van de onschatbare waarde van geloofsovertuigingen, weerklonk in kerken en kathedralen. Deze troepen bestonden uit militaire eenheden van huurlingen die ten dienste stonden van een abstract, ietwat ridderlijk idee van een imperium, maar die tegelijkertijd ook pelgrims waren, op zoek naar verlossing, hoewel deze eerder werelds dan geestelijk van aard was.

Vanaf de opstand van de Zeventien Provinciën in 1568 ging de verplaatsing van troepen naar Vlaanderen gepaard met enorme logistieke problemen. Na verloop van tijd konden de troepen niet meer over zee worden vervoerd door de onoverkomelijke moeilijkheden op deze route, die werd geteisterd door hugenootse kapers en piraten en waar aanvallen door watergeuzen (Vlaamse opstandelingen) schering en inslag waren, om nog maar te zwijgen van de Engelse vloot die de Nederlandse havens verdedigde. Deze problemen bereikten een pijnlijk dieptepunt met de nederlaag van de Spaanse Armada in 1588. De route over land vanaf de Middellandse Zee bood een alternatief. Deze route had verschillende vertakkingen, verschillende mogelijkheden om het noorden te bereiken, en werd te voet afgelegd door de troepen. De tocht duurde ongeveer anderhalve maand, afhankelijk van het seizoen, de weersomstandigheden en de politieke situatie op het moment, met name de betrekkingen tussen Spanje en Frankrijk.

Tijdens onze muzikale reis treden we in de voetsporen van de troepen en we beginnen in het hart van het rijk. Als vertrekpunt werd gekozen voor de muziek die door Tomás Luis de Victoria werd gecomponeerd en gepubliceerd in Madrid (hoofdstad sinds 1561) voor de uitvaartplechtigheid van keizerin Maria van Spanje in 1603. Victoria behoort tot de top van de Spaanse renaissancemuziek en in zijn *Requiem*, zijn laatste compositie, komen op meesterlijke wijze veel van zijn troeven naar voren, zoals eenvoud van middelen, subtiele dramatische en retorische effecten en een treurige en diep pessimistische kijk op het leven. Deze blijken

duidelijk uit de twee delen die de componist uit Ávila toevoegde aan het proprium van de rooms-katholieke uitvaartmis: de lectio *Taedet animam meam* en het aangrijpende begrafenismotet *Versa est in luctum*.

Vervolgens houden we halt in Milaan, hoofdstad van het gelijknamige hertogdom en een van de kroonjuwelen van het Spaanse rijk, waar men in de kapellen de muziek van de grote Palestrina kon horen. Milaan was het eerste grote verzamelpunt voor de troepen, vanwaar ze richting het noorden trokken. Palestrina was dé architect van de polyfonie in de zestiende eeuw en zijn motetten waren de referentiecomposities voor zowel zijn tijdgenoten als de latere scholen. Van Milaan ging de belangrijkste route naar het noorden via Savoye naar Franche-Comté en van daaruit naar Lotharingen om zo Luxemburg en uiteindelijk ook Brussel te bereiken. Ter illustratie van dit traject hebben we gekozen voor het werk van de Franse componist Pierre Certon, die de verrukkelijke mis *Sus le pont D'Avignon* schreef op basis van een volksliedje dat de Spaanse troepen zeer waarschijnlijk hebben gehoord of zelfs gezongen tijdens hun doortocht door Frankrijk. Deze compositie is een zogeheten parodiemis, een belangrijk genre in de muziekliteratuur van de tijd waarbij de melodische elementen van een bestaand lied, motet of madrigaal worden gebruikt om de mis vorm te geven, zodat profane cultuur en liturgische muziek samensmelten. Vertegenwoordigers van het genre in dienst van de Keizerlijke Kapel waren Pierre de la Rue en Heinrich Isaac. Aangekomen in Brussel brengen we twee groten uit de vroege en late renaissance samen. Ze zijn dus gescheiden in de tijd, maar de kwaliteiten van beiden worden algemeen erkend. Het zijn Josquin Desprez, die als de belangrijkste componist van de vroege Europese renaissance wordt beschouwd, en de Aragonees Pedro Ruimonte, die aan het hof in Brussel ten dienste stond van de landvoogden van de Nederlanden, aartshertog Albrecht en prinses Isabella. In deze stad publiceerde hij in 1614 het wonderbaarlijke *Parnaso español*, een collectie waaruit we twee pareltjes hebben geselecteerd.

Met dit project, dat tot stand kwam dankzij een samenwerking tussen het CNDM en het Instituto Cervantes, wilden we de belangrijkste plaatsen op de route van de troepen aandoen, zoals de bijzondere steden Milaan, Luxemburg en Brussel. Natuurlijk hebben we daarbij andere, nabijgelegen en net zo belangrijke plaatsen niet over het hoofd gezien, waarbij ook rekening werd gehouden met de huidige afdelingen van het Instituto Cervantes. Zo werd besloten Lyon toe te voegen, dat symbool staat voor de tocht van de troepen over Frans grondgebied, alsook Frankfurt, een stad die een belangrijke rol heeft gespeeld in onze geschiedenis, omdat daar, zoals was vastgelegd in de Gouden Bul van 1356, Karel I van Spanje op 28 juni 1519 door de Duitse keurvorsten werd verkozen tot nieuwe keizer van het Heilige Roomse Rijk.

MUSICA FICTA

RAÚL MALLAVIBARRENA

DIRECTOR | DIRETTORE | DIRECTEUR | DIREKTOR | DIRIGENT

MADRID

13/11/17 | 20:00 h

IGLESIA DE SAN JERÓNIMO EL REAL

MILÁN | MILANO

14/11/17 | 21:00 h

CHIESA DI SANTA MARIA PRESSO SAN SATIRO
«LE VOCI DELLA CITTÀ»

LYON

15/11/17 | 20:00 h

SALLE DEBUSSY, CONSERVATOIRE DE LYON

FRÁNCFORT | FRANKFURT AM MAIN

17/11/17 | 19:00 h

INSTITUTO CERVANTES FRÁNCFORT

LUXEMBURGO | LUXEMBURG

18/11/17 | 20:00 h

ÉGLISE DE SAINT-JEAN-DU-GRUND

BRUSELAS | BRUXELLES | BRUSSEL

19/11/17 | 17:00 h

ÉGLISE DE SAINTS-JEAN-ET-ÉTIENNE-AUX-MINIMES

En colaboración con | In collaborazione con | En collaboration avec
In Zusammenarbeit mit | In samenwerking met:

MADRID

Tomás Luis de Victoria (1548-1611)

(del *Officium Defunctorum*, Madrid, 1605)

Taedet animam team

Offertorium

Motectum: Versa est in luctum

DUCADO DE MILÁN | DUCATO DI MILANO

Giovanni Pierluigi da Palestrina (ca. 1525-1594)

Viri Galilei

Assumpta est Maria

FRANCIA | FRANCE

Pierre Certon (ca. 1510/20-1572)

Misa Sus le pont d'Avignon

Kyrie

Gloria

Agnus Dei

TERRITORIOS BORGÑOÑONES | TERRITOIRES BOURGUIGNONS

Pierre de La Rue (ca. 1452-1518)

Salve Regina

Heinrich Isaac (1450-1517)

Innsbruck ich muß dich Lassen

Pierre de La Rue

Kyrie (de la misa L'homme armé)

FLANDES | VLAANDEREN

Josquin Desprez (ca. 1450-1521)

Gaude Virgo Mater Christi

Pedro Ruimonte (1565-1627)

El que a partir se atreve

De la piel de sus ovejas

MUSICA FICTA

Verónica Plata, Manon Chauvin

SOPRANOS | SOPRANI | SOPRANOS | SOPRANE | SOPRANEN

Gabriel Díaz, Beatriz Oleaga

ALTOS | ALTI | ALTOS | ALTSTIMMEN | ALTEN

Ariel Hernández, Javier Martínez Carmena

TENORES | TENORI | TÉNORS | TENÖRE | TENOREN

Javier Cuevas, Víctor Cruz

BAJOS | BASSI | BASSES | BASSTIMMEN | BASSEN

RAÚL MALLAVIBARRENA

DIRECTOR | DIRETTORE | DIRECTEUR | DIREKTOR | DIRIGENT

© Rafa Sanz / Fundación Caja de Burgos

MUSICA FICTA

El grupo Musica Ficta está considerado uno de los más destacados renovadores de la interpretación de la música antigua en nuestro país. Desde su fundación en 1992, ha realizado giras y conciertos por los más importantes festivales nacionales, así como en Italia, Grecia, Francia, Noruega, Alemania, Chequia, Polonia, Túnez, Egipto, Jordania, Líbano, Siria, Argentina, Uruguay, Colombia, Perú, México, Estados Unidos, China y Japón.

Hasta la fecha su discografía comprende veinte grabaciones, algunas de las cuales han obtenido premios y menciones en España, Francia y Estados Unidos: 10 de Répertoire, mejor disco de música española 2004 CD Compact para *Hispalensis*, de Francisco Guerrero, mejor disco de música renacentista 2002 CD Compact para *Officium Defunctorum*, de Tomás Luis de Victoria, disco este seleccionado para la Colección de Clásicos de *El País*, vendiéndose más de ciento treinta mil ejemplares.

En 2005 iniciaron una serie de grabaciones para el sello Enchiriadis en torno al tiempo del *Quijote*, ofreciendo varias primicias mundiales como el *Cancionero de Turín* o el *Parnaso español*, de Pedro Ruimonte. Junto con el Ensemble Fontegara han interpretado las *Musikalische Exequien*, de Schütz; el *Dixit dominus*, de Haendel; el *Stabat Mater*, de Pergolesi; *La Senna*

festeggiante, de Vivaldi; la *Messe des morts*, de Charpentier, además de otras obras de Purcell, Buxtehude o Bach.

En 2005, junto con la orquesta Civitas Harmoniae, interpretaron, en versión escénica, la zarzuela de Sebastián Durón *Salir el amor del mundo* en el teatro Arriaga de Bilbao. En agosto de 2007 completaron los tres volúmenes de la primera grabación mundial de la integral de las *Villanescas espirituales*, de Francisco Guerrero. En febrero de 2010 apareció, con extraordinaria acogida de la crítica, su grabación de los dieciocho *Responsorios de tinieblas*, de Tomás Luis de Victoria, primero de una serie de proyectos encaminados a conmemorar en 2011 el 400.º aniversario de la muerte del compositor abulense. En 2012 apareció *Músicas viajeras*, con repertorio de las Tres Culturas. En noviembre de 2014 presentaron su *Live in New York* que recoge el concierto realizado en la Hispanic Society de Nueva York con el programa «Columbus: música virreinal americana». En 2015 ve la luz *Victoria: alio modo*, donde retornan al repertorio de Tomás Luis de Victoria. En octubre de 2016 hicieron su presentación en el prestigioso Festival Cervantino de Guanajuato (México) con un programa sobre la música en tiempos del *Quijote*.

Musica Ficta es miembro fundador de la Asociación de Grupos Españoles de Música Antigua (GEMA).

MUSICA FICTA

Il gruppo Musica Ficta è considerato uno dei più celebri innovatori dell'interpretazione della musica antica in Spagna. Dalla sua fondazione nel 1992, ha realizzato tour e concerti nei più importanti festival nazionali, ma anche in Italia, Grecia, Francia, Norvegia, Germania, Repubblica Ceca, Polonia, Tunisia, Egitto, Giordania, Libano, Siria, Argentina, Uruguay, Colombia, Perù, Messico, Stati Uniti, Cina e Giappone.

Fino ad oggi la loro discografia comprende venti registrazioni, alcune delle quali hanno ottenuto premi e riconoscimenti in Spagna, Francia e Stati Uniti: 10 da Répertoire, miglior disco di musica spagnola 2004 CD Compact per *Hispalensis* (Sivigliano), di Francisco Guerrero, miglior disco di musica rinascimentale 2002 CD Compact per *Officium Defunctorum* (Cerimonia funebre), di Tomás Luis de Victoria, disco scelto per la Collezione di Classici de *El País*, e con la vendita di oltre centotrenta mila copie.

Nel 2005 hanno iniziato una serie di registrazioni dell'epoca del *Chisciotte* per il marchio Enchiriadis, offrendo alcuni gioielli mondiali come il *Canzoniere di Torino* o il *Parnaso spagnolo*, di Pedro Ruimonte. Insieme all'Ensemble Fontegara hanno interpretato il *Musikalische Exequien* (Requiem), di Schütz; il *Dixit dominus*, di Haendel; lo *Stabat Mater*, di Pergolesi; *La Senna festeggiante*, di Vivaldi, la *Messe des morts*, di Charpentier, oltre ad altre opere di Purcell, Buxtehude o Bach.

Nel 2005, insieme all'orchestra Civitas Harmoniae, hanno interpretato, in versione teatrale, la zarzuela di Sebastián Durón *Salir el amor del mundo* nel teatro Arriaga di Bilbao. Nell'agosto del 2007 hanno completato i tre volumi della prima registrazione mondiale della versione integrale delle *Villanesecas espirituales* (Villanelle spirituali), di Francisco Guerrero. A febbraio del 2010 è apparsa, con straordinaria accoglienza da parte della critica, la loro registrazione dei diciotto *Responsorios de tinieblas* di Tomás Luis de Victoria, il primo di una serie di progetti con il fine di celebrare nel 2011 il 400.º anniversario della morte del compositore di Ávila. Nel 2012 è apparso *Músicas viajeras*, con repertorio delle Tres Culturas. A novembre del 2014 hanno presentato il loro *Live in New York* che riprende il concerto tenutosi presso la Società Ispanica di New York con el programma «Columbus: musica vicereale americana». Nel 2015 nasce *Victoria: alio modo*, dove vengono ripresi i brani di Tomás Luis de Victoria. Nell'ottobre del 2016 hanno debuttato nel prestigioso Festival Cervantino di Guanajuato (Messico) con un programma sulla musica ai tempi del *Chisciotte*.

Musica Ficta è un membro fondatore dell'Associazione dei Gruppi Spagnoli di Musica Antica (GEMA).

MUSICA FICTA

Le groupe Musica Ficta est considéré comme l'un des groupes innovateurs les plus remarquables de l'interprétation de la musique ancienne de notre pays. Depuis sa fondation en 1992, a fait des tournées et des concerts par les plus grands festivals nationaux, ainsi que par l'Italie, la Grèce, la France, la Norvège, l'Allemagne, la République Tchèque, la Pologne, la Tunisie, l'Égypte, la Jordanie, le Liban, la Syrie, l'Argentine, l'Uruguay, la Colombie, le Pérou, le Mexique, les États-Unis, la Chine et le Japon.

Au jour d'aujourd'hui sa discographie comprend vingt enregistrements, dont certains ont remporté des prix en Espagne, en France et aux États-Unis : 10 de Répertoire, meilleur album de musique espagnole 2004 CD Compact pour *Hispalensis*, de Francisco Guerrero, meilleur album de musique de la Renaissance 2002 CD Compact pour *Officium Defunctorum*, de Tomás Luis de Victoria, sélectionné pour la Collection de Classiques de *El País*, dont plus de cent trente mille exemplaires ont déjà été vendus.

En 2005 ont commencé une série d'enregistrements pour Enchiriadis en relation avec l'époque du *Quichotte*, offrant plusieurs premières mondiales le *Cancionero de Turin* o le *Parnaso español*, de Pedro Ruimonte. Avec l'Ensemble Fontegara ont interprété les *Musikalische Exequien*, de Schütz; le *Dixit dominus*, de

Haendel; le *Stabat Mater*, de Pergolesi; *La Senna festeggiante*, de Vivaldi; la *Messe des morts*, de Charpentier, entre autres œuvres de Purcell, Buxtehude ou Bach.

En 2005, avec l'orchestre Civitas Harmoniae, ils ont interprété, en version scénique, la zarzuela de Sebastián Durón *Salir el amor del mundo* au théâtre Arriaga de Bilbao. En août 2007, ils ont fini les trois volumes du premier enregistrement mondial de l'intégrale des *Villanesecas espirituales*, de Francisco Guerrero. En février 2010 avec un accueil extraordinaire de la critique, il est apparu leur enregistrement, dix huit *Responsorios de tinieblas*, de Tomás Luis de Victoria, le premier d'une suite de projets orientés à célébrer, en 2011 le 400ème anniversaire de la mort du compositeur d'Ávila. En 2012, il est apparu *Músicas viajeras*, avec un répertoire des Tres Culturas. En novembre 2014, ils ont présenté leur *Live in New York* qui contient le concert à la Hispanic Society de New York avec le programme «Columbus : musique vice-royale américaine». En 2015, voit le jour *Victoria : alio modo*, où ils reviennent au répertoire de Tomás Luis de Victoria. En octobre 2016, ils ont participé au prestigieux Festival Cervantino de Guanajuato (Mexico) avec un programme sur la musique à l'époque du *Quichotte*.

Musica Ficta est un membre fondateur de l'Association des Groupes Espagnols de Musique Ancienne (GEMA).

MUSICA FICTA

Das Ensemble Musica Ficta gilt als eines der wichtigsten Erneuerer der Interpretation der alten Musik in Spanien. Seit seiner Gründung im Jahr 1992 hat das Ensemble Konzerte auf den wichtigsten nationalen Festivals gespielt und Tourneen in zahlreichen Ländern wie Italien, Griechenland, Frankreich, Norwegen, Deutschland, Tschechische Republik, Polen, Tunesien, Ägypten, Jordanien, Libanon, Syrien, Argentinien, Uruguay, Kolumbien, Peru, Mexiko, USA, China und Japan gemacht.

Bisher umfasst die Diskografie des Ensembles zwanzig Aufnahmen, von denen einige Auszeichnungen und lobende Erwähnung in Spanien, Frankreich und USA erhalten haben. Darunter sind aufzuführen: „10 de Répertoire“, „Bestes CD-Album spanischer Musik“ 2004 für *Hispalensis* von Francisco Guerrero, „Bestes CD-Album Renaissance Musik“ 2002 für *Officium Defunctorum* von Tomás Luis de Victoria. Das letztere wurde für die *El País* Klassiksammlung ausgewählt und verkaufte sich mehr als 130.000 Mal.

Im Jahr 2005 wurde eine Reihe von Aufnahmen rund um die Zeit des *Quijote* für das Plattenlabel Enchiriadis begonnen, mit der mehrere Weltpremierer, wie der *Cancionero de Turín* oder der *Parnaso Español* von Pedro Ruimonte geboten wurden. Zusammen mit dem Ensemble Fontegara wurden die *Musikalischen Exequien* von Schütz; das *Dixit dominus* von Händel; das *Stabat Mater* von Pergolesi; Vivaldis *La Senna festeggiant*

und Charpentiers *Messe de morts* neben anderen Werken von Purcell, Buxtehude oder Bach interpretiert.

Zusammen mit dem Orchester Civitas Harmoniae interpretierte das Ensemble 2005 am Arriaga Theater von Bilbao die Zarzuela *Salir el amor del mundo* von Sebastián Durón in einer Bühnenversion. Im August 2007 wurden drei Bände der ersten Weltaufnahme der vollständigen *Villanescas espirituales* von Francisco Guerrero fertiggestellt. Von der Kritik außerordentlich gut aufgenommen, erschien im Februar 2010 seine Aufnahme der achtzehn *Responsorios de tinieblas* von Tomás Luis de Victoria als erstes einer Reihe von Projekten, die anlässlich des 400. Todestag im Jahr 2011 zum Gedenken des Komponisten aus Ávila auf den Weg gebracht wurden. 2012 erschien *Músicas viajeras* mit einem Repertoire der Drei Kulturen. Im November 2014 präsentierte Musica Ficta ihr *Live in New York*, welches das Programm „Columbus: música virreinal americana“ beinhaltet, das in einem Konzert in der Hispanic Society of New York aufgeführt wurde. 2015 erblickt *Victoria: alio modo* das Licht, in dem das Ensemble zum Repertoire von Tomás Luis de Victoria zurückkehrt. Mit einem Programm über die Musik in Zeiten des *Quijote* trat das Ensemble im Oktober 2016 beim renommierten Festival Cervantino de Guanajuato (Mexiko) auf.

Musica Ficta ist Gründungsmitglied der Asociación de Grupos Españoles de Música Antigua (GEMA).

MUSICA FICTA

Musica Ficta wordt beschouwd als een van de belangrijkste vernieuwers van de interpretatie van historische muziek in Spanje. Sinds de oprichting in 1992 heeft de groep niet alleen getourd langs en opgetreden op de belangrijkste nationale festivals, maar ook in Italië, Griekenland, Frankrijk, Noorwegen, Duitsland, Tsjechië, Polen, Tunesië, Egypte, Jordanië, Libanon, Syrië, Argentinië, Uruguay, Colombia, Peru, Mexico, de Verenigde Staten, China en Japan.

Tot op heden omvat de discografie van de groep twintig werken, waarvan enkele prijzen hebben gewonnen en bijzondere vermeldingen gekregen in Spanje, Frankrijk en de Verenigde Staten, zoals een 10 van Répertoire, de CD Compact-prijs voor beste cd Spaanse muziek in 2004 voor *Hispalensis* van Francisco Guerrero en de CD Compact-prijs voor beste cd renaissancemuziek in 2002 voor *Officium Defunctorum* van Tomás Luis de Victoria. Dit laatste werk, waarvan er meer dan 130.000 exemplaren werden verkocht, werd bovendien geselecteerd voor de Collectie van Klassiekers van *El País*.

Voor het label Enchiriadis ging de groep in 2005 van start met een reeks opnames gewijd aan het tijdperk van *Don Quichot* en zorgde zo meermaals voor een wereldprimeur, met onder meer *Cancionero de Turín* en *Parnaso español* van Pedro Ruimonte. Samen met het Ensemble Fontegara hebben ze tal van stukken vertolkt, zoals *Musikalische Exequien* van Schütz, *Dixit dominus* van Händel, *Stabat Mater* van Pergolesi, *La Senna festeggiant* van Vivaldi en *Messe des morts* van

Charpentier, alsook andere werken van Purcell, Buxtehude en Bach.

In 2005 brachten ze samen met het orkest Civitas Harmoniae de zarzuela van Sebastián Durón, *Salir el amor del mundo*, op de planken in het Teatro Arriaga in Bilbao. In augustus 2007 voltooiden ze de drie volumes van de allereerste opname ter wereld van het volledige werk *Villanescas espirituales* van Francisco Guerrero. In februari 2010 verscheen hun opname van de achttien *Responsorios de tinieblas* van Tomás Luis de Victoria. Dit werk, dat door de recensenten bijzonder goed werd onthaald, was het eerste in een reeks projecten bedoeld om in 2011 de vierhonderdste verjaardag van het overlijden van de componist uit Ávila te herdenken. In 2012 verscheen *Músicas viajeras: Tres Culturas* en in november 2014 stelde de groep *Live in New York* voor, een opname van hun concert in de Hispanic Society in New York met als thema “Columbus: música virreinal americana” (Columbus: muziek van het Amerikaanse onderkoninkrijk). Met *Victoria: alio modo*, dat in 2015 het licht zag, keerde de groep terug naar het repertoire van Tomás Luis de Victoria. In oktober 2016 trad de groep voor het eerst op tijdens het prestigieuze Festival Cervantino in Guanajuato (Mexico) met een programma rond de muziek uit de tijd van *Don Quichot*.

Musica Ficta is een van de stichtende leden van de Asociación de Grupos Españoles de Música Antigua (GEMA, Vereniging van Spaanse Groepen voor Historische Muziek).

RAÚL MALLAVIBARRENA DIRECTOR

Raúl Mallavibarrena (Oviedo, 1970) comenzó sus estudios musicales con su padre Juan Bautista Mallavibarrena. Especializado en el repertorio de los siglos xv al xviii, es fundador y director de los grupos Musica Ficta y Ensemble Fontegara, así como del sello discográfico Enchiriadis.

Ha dirigido conciertos en los principales festivales de España, así como diversos países de Europa, Magreb, Oriente Medio, Sudamérica, México, Estados Unidos, China y Japón, con repertorio que va desde la música medieval hasta oratorios de Monteverdi, Haendel y Bach, zarzuelas barrocas, cantatas y óperas de Vivaldi, pasando por el más amplio repertorio renacentista europeo.

En diciembre de 2009 dirigió *El Mesías*, de Haendel, a la Orquesta Filarmónica de Málaga. En otoño de 2013 dirigió *Dido y Eneas*, de Purcell.

Su discografía comprende veinte discos como director musical y más de cuarenta como productor. Es invitado regularmente a impartir cursos y conferencias en universidades (Valencia, Málaga, Castilla-León, Universidad Autónoma de Madrid, Universidad de los Andes [Colombia], el Cervantino de Uruguay) y centros especializados y ha realizado diversas colaboraciones para el Teatro Real de Madrid.

RAÚL MALLAVIBARRENA DIRETTORE

Raúl Mallavibarrena (Oviedo, 1970) ha iniziato gli studi di musica con suo padre Juan Bautista Mallavibarrena. Specializzato nei brani dal secolo xv al xviii, è fondatore e direttore dei gruppi Musica Ficta e Ensemble Fontegara, ma anche del marchio discografico Enchiriadis.

Ha diretto concerti durante i più importanti festival spagnoli, ma anche in vari paesi europei, in Magreb, Medio Oriente, Sud America, Messico, Stati Uniti, Cina e Giappone, con repertori dalla musica medievale a brani di Monteverdi, Haendel e Bach, zarzuelas barocche, cantate e opere di Vivaldi, spaziando attraverso il più vasto repertorio rinascimentale europeo.

A dicembre del 2009 ha diretto *Il Messia*, di Haendel, all'Orchestra Filarmonica di Málaga. Nell'autunno del 2013 ha diretto *Enea e Didone*, di Purcell.

La sua discografia comprende venti dischi come direttore musicale e oltre quaranta come produttore. Viene chiamato regolarmente a impartire corsi e conferenze nelle università (Valencia, Málaga, Castilla-León, Università Autonoma di Madrid, Università delle Ande [Colombia], il Cervantino in Uruguay) e in centri specializzati e ha realizzato diverse collaborazioni per il Teatro Regio di Madrid.

RAÚL MALLAVIBARRENA DIRECTEUR

Raúl Mallavibarrena (Oviedo, 1970) commença ses études musicales avec son père Juan Bautista Mallavibarrena. Spécialisé au répertoire du xv au xviii siècle, il est fondateur et directeur des groupes Musica Ficta et Ensemble Fontegara, ainsi comme de la maison de disques Enchiriadis.

Il a dirigé des concerts dans les grands festivals d'Espagne et de plusieurs pays d'Europe, Maghreb, Moyen-Orient, Amérique du Sud, Mexique, États-Unis, Chine et Japon. Son répertoire s'étend de la musique médiévale aux oratoires de Monteverdi, Haendel et Bach, en passant par des zarzuelas baroques, cantates et opéras de Vivaldi et le plus ample répertoire de la Renaissance européenne.

En décembre 2009, il a dirigé *El Mesías*, d'Haendel, à l'Orchestre Philharmonique de Málaga. En automne 2013, il a dirigé *Dido y Eneas*, de Purcell.

Sa discographie inclut vingt disques en tant que directeur musical et plus de quarante en tant que producteur. Il est régulièrement invité à donner des cours et conférences dans des universités (Valencia, Málaga, Castilla-León, Universidad Autónoma de Madrid, Universidad de los Andes [Colombie], Cervantino de Uruguay) et des centres spécialisés et il a travaillé plusieurs fois pour le Teatro Real de Madrid.

RAÚL MALLAVIBARRENA DIREKTOR

Raúl Mallavibarrena (Oviedo, 1970) begann sein Musikstudium mit seinem Vater Juan Bautista Mallavibarrena. Der Experte des Musikrepertoires des 15. bis 18. Jahrhunderts ist Gründer und Leiter der Gruppe Musica Ficta, des Ensembles Fontegara sowie des Plattenlabels Enchiriadis.

Er dirigierte Konzerte auf den wichtigsten Festivals in Spanien und verschiedenen anderen Ländern Europas, des Maghreb, des Mittleren Orients und Südamerikas, aber auch Mexiko, USA, China und Japan. Das Repertoire reicht von der Musik des Mittelalters bis zu den Oratorien von Monteverdi, Händel und Bach, barocken Zarzuelas, Kantaten und Opern von Vivaldi, dem breitesten Spektrum der europäischen Renaissance.

RAÚL MALLAVIBARRENA DIRIGENT

Raúl Mallavibarrena (Oviedo, 1970) begon zijn muzikale opleiding bij zijn vader, Juan Bautista Mallavibarrena. Hij is gespecialiseerd in het repertoire van de vijftiende tot en met achttiende eeuw en is stichter en directeur van de groepen Musica Ficta en Ensemble Fontegara en van het platenlabel Enchiriadis.

Hij heeft concerten gedirigeerd tijdens de belangrijkste festivals in Spanje, Mexico, de Verenigde Staten, China, Japan en tal van andere landen in Europa, de Maghreb, het Midden-Oosten en Latijns-Amerika, met een repertoire dat gaat van middeleeuwse muziek tot oratoria van Monteverdi, Händel en Bach, barokke zarzuela's, cantaten en opera's van Vivaldi en het zeer brede repertoire van de Europese renaissancemuziek.

Im Dezember 2009 dirigierte er den *Messias* von Händel, gespielt vom Philharmonischen Orchester von Malaga. Im Herbst 2013 übernahm er die musikalische Leitung von *Dido und Aeneas* von Henry Purcell.

Zu seiner umfassenden Diskografie zählen zwanzig Alben, bei denen er als Musikdirektor verantwortlich war. Bei mehr als vierzig Alben war er als Produzent tätig. Er unterrichtet regelmäßig an den Universitäten von Valencia, Malaga, Kastilien-Leon, aber auch an der Autonomen Universität von Madrid, der Anden Universität Kolumbien, dem Cervantino von Uruguay und anderen Fachzentren. Darüber hinaus wird er zu Vorträgen und Tagungen als Referent eingeladen und realisierte verschiedene Kooperationen für das Teatro Real de Madrid.

In december 2009 dirigeerde hij het filharmonisch orkest van Málaga tijdens hun opvoering van *Messiah* van Händel en in het najaar van 2013 dirigeerde hij *Dido and Aeneas* van Purcell.

Als dirigent heeft hij twintig cd's op zijn naam staan en als producer meer dan veertig. Door universiteiten (Valencia, Málaga, Castilla-León, de Autonome Universiteit van Madrid, de Universiteit van de Andes in Colombia, het Cervantino in Uruguay) en gespecialiseerde centra wordt hij regelmatig uitgenodigd als gastdocent en spreker tijdens conferenties. Hij heeft eveneens meermaals meegewerkt aan projecten van het Koninklijk Theater in Madrid.

**CENTRO NACIONAL DE DIFUSIÓN MUSICAL
CENTRO NAZIONALE DI DIFFUSIONE MUSICALE
CENTRE NATIONAL DE DIFFUSION MUSICALE
NATIONAAL CENTRUM VOOR DE VERSPREIDING VAN MUZIEK**

**SEDE CENTRAL INSTITUTO CERVANTES
INSTITUTO CERVANTES MILÁN
INSTITUTO CERVANTES LYON
INSTITUTO CERVANTES FRÁNCFORT
EMBAJADA DE ESPAÑA EN LUXEMBURGO
INSTITUTO CERVANTES BRUSELAS**

CENTRO NACIONAL DE DIFUSIÓN MUSICAL

DIRECTOR

Antonio Moral

GERENTE

Lucía Ongil García

ADJUNTO A LA DIRECCIÓN Y COORDINADOR ARTÍSTICO

Francisco Lorenzo Fraile de Manterola

ASISTENTE DE DIRECCIÓN

Esther Abad Blasco

DIRECTORA DE PRODUCCIÓN

Charo López de la Cruz

DIRECTORA DE COMUNICACIÓN

Gema Parra Píriz

PROYECTO PEDAGÓGICO Y ASISTENTE DE PRODUCCIÓN

Patricia Rodríguez Alonso

ASISTENTE DE COMUNICACIÓN Y DE PRODUCCIÓN

Isabel Imaz Vargas

PUBLICACIONES Y ASISTENTE DE PRODUCCIÓN

Celia Lumbreras Díaz

RELACIONES INSTITUCIONALES

Juan Manuel Ruiz García

RELACIONES EXTERNAS Y PROTOCOLO

Consuelo Martínez Serrano

ADMINISTRACIÓN

Olga Tena Alagón

Patricia Gallego Gómez

Cristina Rodríguez Martín

<http://www.cndm.mcu.es/>

Príncipe de Vergara 146. 28002 Madrid, España

Tel.: +34 91 337 02 34/40

INSTITUTO CERVANTES

DIRECTOR

Juan Manuel Bonet Planes

SECRETARIO GENERAL

Rafael Rodríguez-Ponga Salamanca

DIRECTOR DE GABINETE

José María Martínez Alonso

DIRECTOR DE CULTURA

Martín López-Vega González

JEFE DE DEPARTAMENTO DE ACTIVIDADES CULTURALES

Ernesto Pérez Zuñiga

PROYECTO EUROPA: UN PEREGRINAJE MUSICAL POR LA EUROPA DE CARLOS V

COORDINACIÓN GENERAL

Ana Gómez Pérez

DOCUMENTACIÓN Y DIFUSIÓN

Silvia López Rodríguez

ADMINISTRACIÓN

José Javier de la Fuente Sanz

José Luis Molina-Prados Iniesta

Javier Moreno Sanz

COORDINACIÓN EDITORIAL

Alba Ramírez Roenillo

SEDE CENTRAL INSTITUTO CERVANTES

<http://www.cervantes.es>

Alcalá 49. 28014 Madrid, España

Tel.: +34 91 436 76 00

INSTITUTO CERVANTES MILÁN

DIRECTOR

Sergio Rodríguez López-Ros

GESTIÓN CULTURAL

Carmen Canillas

ADMINISTRACIÓN

Raúl Alonso Alonso

<http://milan.cervantes.es>
Via Dante, 12. 20121 Milán, Italia
Tel.: +39 02 720 23 450

INSTITUTO CERVANTES LYON

DIRECTORA

Juana Gil Fernández

COORDINACIÓN CULTURAL

Nadia Mansouri

ADMINISTRACIÓN

Sylvie Manoukian

<http://lyon.cervantes.es>
58, Montée de Choulans. 69005 Lyon, Francia
Tel.: +33 4 78 38 72 41

INSTITUTO CERVANTES FRÁNCFORT

DIRECTOR

Ramiro Alonso de Villapadierma

GESTIÓN CULTURAL

Eva Soria

ADMINISTRACIÓN

Paula Jiménez Estévez

<http://frankfurt.cervantes.es>
Staufenstrasse, 1. 60323 Fráncfort, Alemania
Tel.: +49 69 71 37 49 70

INSTITUTO CERVANTES BRUSELAS / LUXEMBURGO

DIRECTOR

Felipe Santos Rodríguez

JEFE DE ACTIVIDADES CULTURALES

José Luis Perales García

ADMINISTRACIÓN

Bertha Rocafort
José Serafín García Martín

COLABORA

Embajada de España en Luxemburgo
Carlos de Lojendio y Pardo Manuel de Villena /
EMBAJADOR
Eduardo Ramón Merino de Mena / CONSEJERO CULTURAL

EMBAJADA DE ESPAÑA EN LUXEMBURGO
<http://www.exteriores.gob.es/Embajadas/Luxemburgo>
4 Blvd. Emmanuel Servais. L-2535, Luxemburgo
Tel.: +352 460255

INSTITUTO CERVANTES BRUSELAS
<http://bruselas.cervantes.es/>
Avenue Louise 140. 1050 Bruselas, Bélgica
Tel.: +32 2 737 0190

www.cervantes.es
www.cndm.mcu.es

